

KOLTAI LUCA – BÖRDŐS KATALIN:

A MAGYAR FIATALOK MUNKAERŐPIACI HELYZETE

Az elmúlt évtizedben az európai és hazai szakpolitikákban nagy hangsúlyt kapott a fiatalok munkaerőpiaci helyzete. A fiatalok definícióját meghatározó korcsoport-besorolás az elmúlt években megváltozott, és egyre több területen kerülnek a 25-29 év közöttiek is a sérülékeny csoportok közé. Ők azok, akik a 2008-as gazdasági válságot követő időszakban léptek ki a munkaerőpiacra, így pályájuk bizonytalansággal, kudarcokkal, nehézségekkel indult, melyek olyan tartósan fennálló pszichés károkat okozhatnak, amik a karrierút egészére és a jóllétre akár hosszútávon is kihathatnak. Különös figyelmet érdemelnek azok a fiatalok, akik nem rendelkeznek munkahellyel és sem iskolarendszerű oktatásban, sem egyéb képzésben nem vesznek részt – az ún. NEET fiatalok (*Not in Employment, Education or Training*).

Jelen cikk alapját a HÉTFA Kutatóintézet által koordinált *Lost Millennials* projekt kutatása képezi. Jelen cikkben a 25-29 év közötti nem tanuló, nem dolgozó – NEET – fiatalok munkaerőpiaci helyzetével foglalkozunk, elsősorban arra a hiányra reagálva, hogy míg a 15-24 éves NEET fiatalokkal számtalan kutatás foglalkozik, addig az idősebbekről jóval kevesebb tanulmány született. Ehhez elsősorban az Eurostat, valamint a 2020-as nagymintás ifjúságkutatás adatainak leíró elemzésén keresztül mutatjuk be a fiatalok helyzetét, illetve a NEET ráta alakulását Magyarországon.

Hazánkban a 25-29 év közötti fiatalok 13-19 százaléka kiszorul a munkaerőpiacról. Az e korosztályba tartozó nem tanuló nem dolgozó fiatalok sokkal nagyobb eséllyel vannak tartósan távol a munkaerőpiactól, mint a fiatalabb kortársaik. Ez részben a tartós munkanélküliség miatt, részben a gondozási feladataik miatt van. Az alacsony iskolai végzettségűek, illetve a nők körében az EU átlagánál magasabb azon fiatalok aránya, akik kiszorultak a munkaerőpiacról. Emellett jelentősek a területi különbségek is: a falusias környezetben élő fiatalok közül többen szorulnak ki, mint a városban élők közül, de a család alacsony társadalmi státusza, a tartós betegség vagy fogyatékosság is jelentős szerepet játszik.

Bevezetés

A fiatalok definícióját meghatározó korcsoport-besorolás az elmúlt években megváltozott: míg pár évvel ezelőtt az európai stratégiák elsősorban a 15-24 év közöttiekre fókuszáltak, mára a korcsoport jelentősen kitolódott, és egyre több területen kerülnek a 25-29 év közöttiek is a sérülékeny csoportok közé. A 25-29 éves korcsoport beemlése a 'fiatalok' kategóriába azért is jelentőségteljes, mert ők azok, akik a 2008-as gazdasági válságot követő időszakban léptek ki a munkaerőpiacra, így pályájuk bizonytalansággal, kudarcokkal, nehézségekkel indult, melyek olyan tartósan fennálló pszichés károkat okozhatnak, amik a karrierút egészére és a jóllétre akár hosszútávon is kihathatnak (Bell, & Blanchflower, 2011; Blanchflower, & Oswald, 2011; Giuliano, & Spilimbergo,

2009). Továbbá több tanulmány is bemutatta, hogy a válságok és bizonytalan helyzetek növelhetik a fiatalok foglalkoztatási bizonytalanságát, ami negatív hatással lehet az egészségükre és mentális állapotukra is (De Witte et al., 2015; Karamessini, 2019; Lam et al., 2014; Reeskens, & Vandecasteele, 2017). Különös figyelmet érdemelnek azok a 25-29 éves fiatalok, akik nem rendelkeznek munkahellyel és sem iskolarendszerű oktatásban, sem egyéb képzésben nem vesznek részt – az ún. NEET fiatalok (*Not in Employment, Education or Training*).

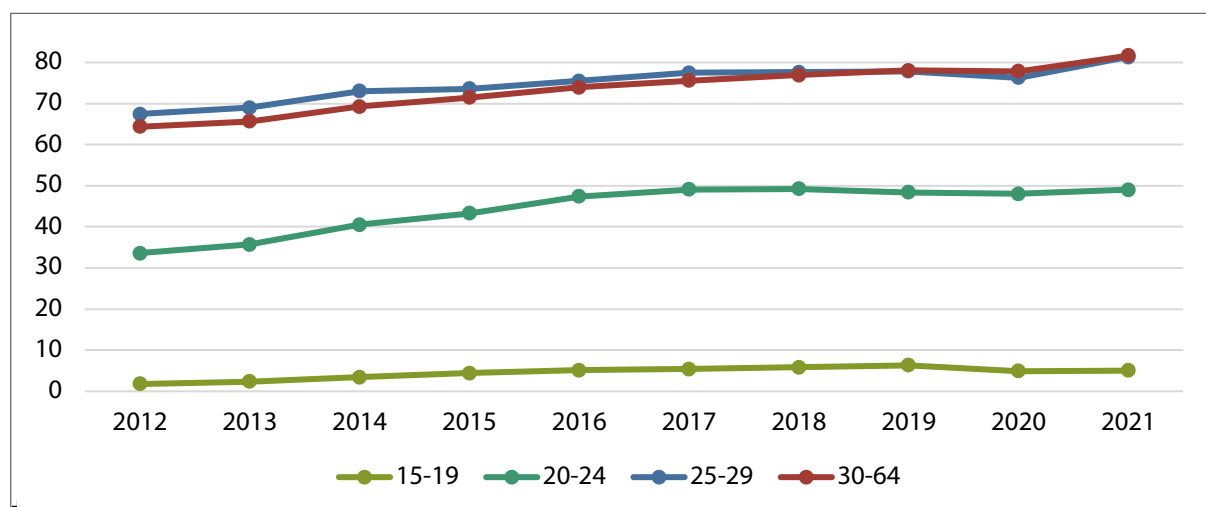
Jelen cikk alapját a HÉTFA Kutatóintézet által koordinált *Lost Millennials* projekt kutatása képezi. Az elemzés során építünk továbbá a Magyar Ifjúság Kutatás 2020-as adatain alapuló, a fiatalok foglalkoztatási helyzetét általánosságban bemutató cikkekre (Bördös, & Koltai, 2022).

Jelen cikkben a *Lost Millennials* projekt által vizsgált célcsoport, a 25-29 év közötti nem tanuló, nem dolgozó – NEET – fiatalok munkaerőpiaci helyzetével foglalkozunk, elsősorban arra a hiányra reagálva, hogy míg a 15-24 éves NEET fiatalokkal számtalan kutatás foglalkozik (például Luca et al., 2020; vagy Magyarországon Bördös, & Koltai, 2020), addig az idősebbekről jóval kevesebb tanulmány született. Ehhez elsősorban az Eurostat, valamint a 2020-as nagymintás ifjúságkutatás adatainak leíró elemzésén keresztül mutatjuk be a fiatalok helyzetét, illetve a NEET-ráta alakulását Magyarországon. A Magyar Ifjúság Kutatás 2020 hazánk legnagyobb fiatalokkal foglalkozó kutatása. A négyévente megszervezett, nagymintás reprezentatív adatfelvétel során 2020-ban 8000 fiatallal vettek fel kérdőívet. A kutatás többek között a fiatalok és a munkavállalás kapcsolatát is vizsgálta. Annak érdekében, hogy ennek a szűk korosztálynak a helyzetét el tudjuk helyezni, kitéintünk a NEET fiatalok más korcsoportjaira is.

A magyar fiatalok munkaerőpiaci helyzete

A magyar fiatalok körében – az európai trendekkel összhangban – **az életkor növekedésével nő a foglalkoztatottak aránya** (1. ábra). Ez nem meglepő mintázat, hiszen az életkor előrehaladtával egyre kevesebben vesznek részt nappali tagozatos oktatásban. Korosztály szerint vizsgálva azt láthatjuk, hogy a 15-19 évesek foglalkoztatottsága 5-6 százalék körül mozgott az elmúlt években (köztük jelentős a tanulók aránya), míg a 20-24 évesek körülbelül fele (a vizsgált 2012–2021-es időszak elején még inkább csak harmada), a 25-29 évesek 75-80 százaléka (az időszak elején még csak kétharmada) foglalkoztatott. Ez utóbbi megfelel a 30-64 éves korosztályban mért foglalkoztatottság szintjének. Vagyis a 25-29 közötti fiatalok foglalkoztatási szintje inkább hasonlít a középkorosztályokéhoz, mint a fiatalabbakéhoz.

1. ÁBRA: FOGLALKOZTATOTTSÁGI RÁTA KOROSZTÁLY SZERINT, 2012–2021 (%)

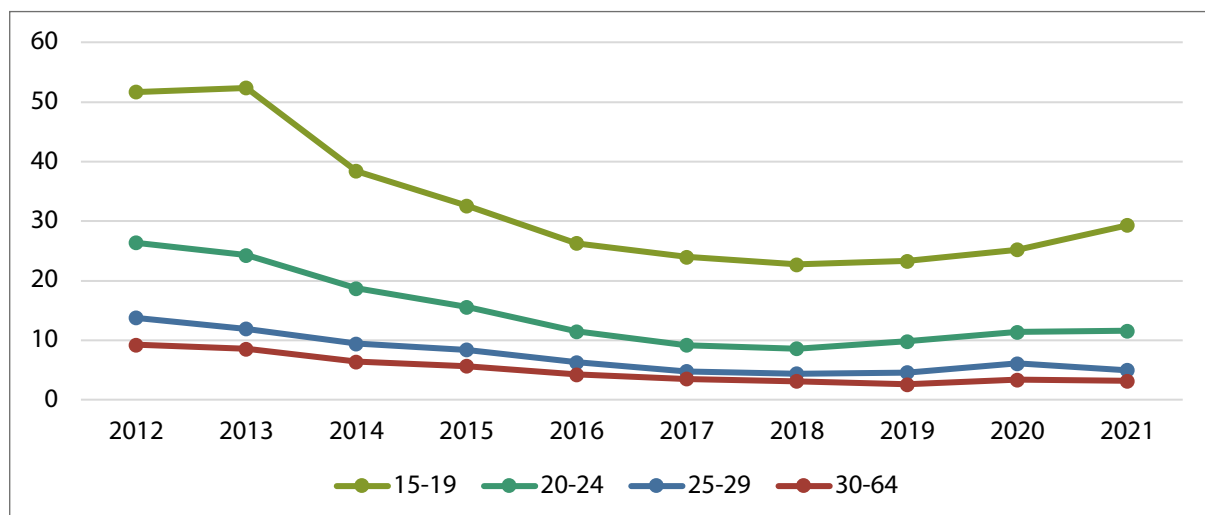

Forrás: Eurostat (lfsa_ergan) adatok alapján (Bördös, & Koltai, 2022 p. 116)

A foglalkoztatottsággal ellentétben a **munkanélküliségi ráták** az életkor növekedésével csökkennek (2. ábra). Magyarországon a 2010-es évek elején kiugróan magas volt a munkanélküliség a tizenévesek körében (51,7 százalék), ami a vizsgált időszak közepére nagyjából a felére esett, bár az utolsó három évben újra enyhe növekedésnek indult, feltehetően részben a koronavírus-válságnak köszönhetően. A huszonévesek körében is hasonló trendeket figyelhetünk meg: Bár a foglalkoztatottságban lényegében nincs különbség a 25-29 éves és a 30 felettek korosztályában, a munkanélküliség tekintetében a 25-29 évesek valamivel rosszabb mutatóval rendelkeznek az idősebbekhez képest.

A tartós munkanélküliség általában kevésbé jellemző a fiatalok körében, mint az idősebb népesség körében, de azt is láthatjuk, hogy bár a munkanélküliségi ráta alacsonyabb a 25-29 évesek körében, viszont azoknak, akik elveszítik a munkájukat, valamivel nagyobb esélyük van arra, hogy egy évnél tovább munkanélküli státuszban maradnak. Ezt a mélyebb elemzés és szakirodalom is alátámasztja (például Bördős, & Petróczi, 2019): a tizenévesek munkanélküliségi rátája általában magasabb lehet, de kevésbé valószínű, hogy tartósan munkanélkülivé válnak; ehelyett általában kevésbé biztos, rövidtávú állásaik vannak, és gyakran ki-be lépnek a foglalkoztatásba és a munkanélküliségbe.

2. ÁBRA: MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁK KOROSZTÁLY SZERINT, 2012–2021 (%)

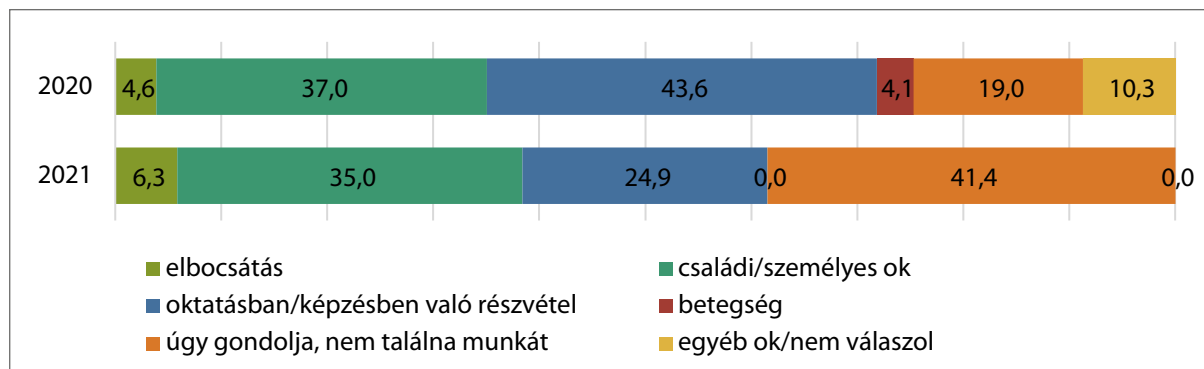
Forrás: Eurostat (lfsa_urgan) adatok alapján (Bördős, & Koltai, 2022 p. 117)

Az **inaktivitási ráták** kevésbé csökkentek a vizsgált időszak alatt, mint a munkanélküliség. Az inaktivitás nem azonos a NEET kategóriával, hiszen ide sokféle egyéb ok miatt is tartoznak fiatalok, például a nappali tagozatos tanulók/hallgatók is. A magyar tizenévesek több mint 90 százaléka inaktív (hiszen nagy részük nappali tagozatos tanuló), a 20-24 évesek nagyjából fele, a 25-29 évesek negyede-ötöde van a munkaerőpiacon kívül. A 30 év felettek körében 1-2 százalékponttal magasabb az inaktivitás, mint a 25-29 éves korosztályban, de ez a különbség a 2010-es évek elején nagyobb (7-8 százalékpontos) volt, a 25-29 évesek körében relatíve többen aktivizálódtak a vizsgált 10 év alatt (Eurostat lfsa_ipga).

Az Eurostat adatai a 15-29 éves korosztályról megmutatják, hogy **milyen okból nem keresnek állást** az inaktív fiatalok (3. ábra). Míg 2020-ban a fiatalok nagyobb része (43,6 százaléka) választotta azt, hogy tanulás miatt nem keres munkát, 37 százaléka pedig családi vagy személyes okok miatt (ide tartozik a gyermek vagy a beteg, idős családtag gondozása is), addig 2021-ben már az „úgy gondolja, nem találna megfelelő állást” volt a leggyakoribb indok (41,4 százalék), a családi vagy személyes okból inaktív aránya hasonló maradt (35 százalék), de az oktatásban való rész-

vétel 24,9 százalékra csökkent. A munkaerőpiacon kívüliek aránya nemenként jelentősen eltér: a nők körében magasabb az inaktivitás. 2020-ban több mint 10 százalékpont volt a nemek közötti különbség a 20-24 évesek körében, 7,8 százalékpont a 25-29 évesek körében és 12,8 százalékpont a 30-34 évesek körében; ráadásul ezek a különbségek 2009 óta nem csökkentek. Nem meglepő, hogy a családi okok (például „fogyatékos felnőttek gondozása, illetve a gyermekek és egyéb családi vagy személyes okok”) miatt a nők gyakrabban vannak távol a munkaerőpiactól, mint a férfiak (miközben viszonylag több férfi állította, hogy oktatás vagy képzés, saját betegsége vagy fogyatékosága miatt inaktív, vagy azért, mert úgy vélték, hogy nincs számukra megfelelő állás).

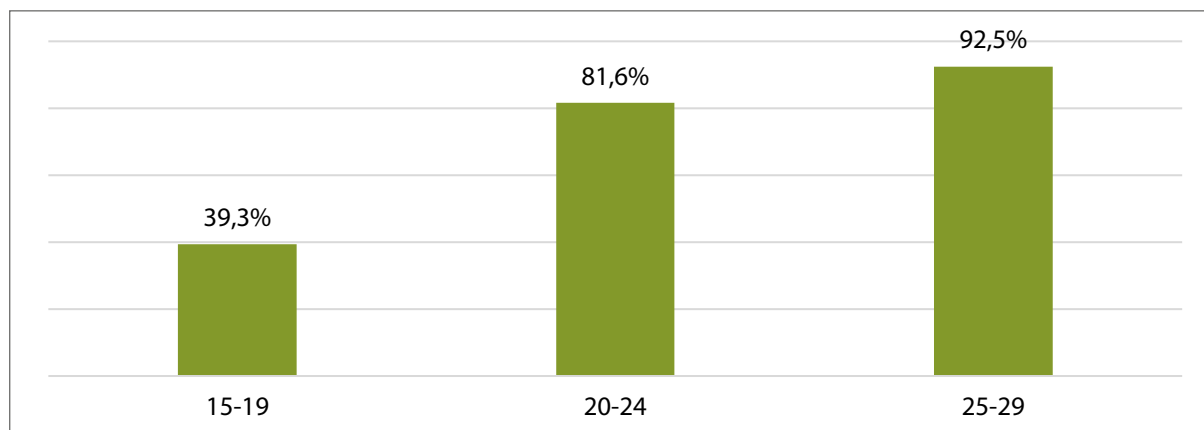
3. ÁBRA: INAKTIVITÁS INDOKA A MAGYAR 15-29 ÉVESEK KÖRÉBEN (%)

Forrás: Eurostat (lfsa_igar) adatok alapján saját szerkesztés

A Magyar Ifjúság Kutatás hazánk nagymintás, fiatalokra fókuszáló adatfelvétele, amelynek legutóbbi adatfelvétele 2020-ban készült el (Társadalomkutató Kft., 2020). Ennek az adatfelvételnek is az egyik fontos területe volt a fiatalok munkavállalása. A kutatás eredményei – bár más módszerrel dolgoznak – hasonló eloszlásokat mutatnak, mint a fent ismertetett statisztikai adatok. 2020-ban a kérdőívet kitöltő 15-29 év közti fiatalok 62 százaléka végzett már valamilyen munkát életében. A fiatalok több mint fele (55 százaléka) a kérdőív felvételének idején is dolgozott. A legfiatalabbak között kevés dolgozót találunk – hiszen a legtöbben még tanulnak –, de a kor előrehaladtával nő a foglalkoztatottak aránya, a 25-29 évesek körében már 86 százalék. A jelenleg nem tanuló fiatalok között a kor előrehaladtával egyre többen szereznek munkatapasztalatot. A 15-19 évesek 39 százalékanak, a 20-24 évesek 82 százalékanak, míg a 25-29 évesek már 92 százalékanak volt 3 hónapnál hosszabb munkaviszonya (4. ábra).

4. ÁBRA: A LEGALÁBB 3 HÓNAPIG TARTÓ (HIVATALOS) MUNKAVÁLLALÁS ARÁNYA A MÁR NEM TANULÓ FIATALOK KÖRÉBEN, 2020

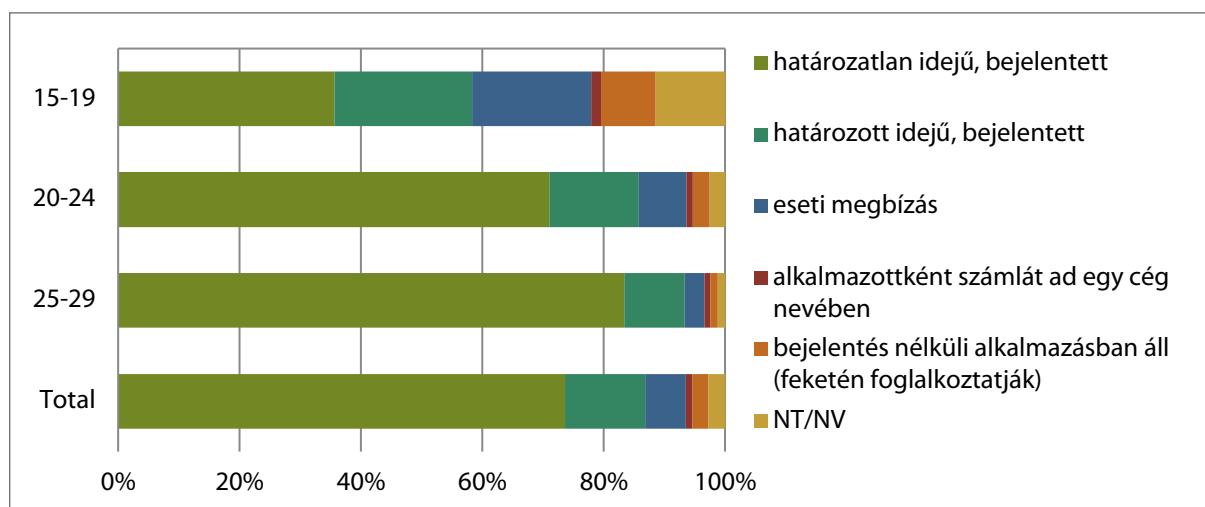
Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020 adatai alapján saját szerkesztés (N=4941)

A fiatalok sokszor bizonytalanabb körülmények között, sérülékenyebb munkaviszonyban, részmunkaidőben, atipikus munkaidőben, határozott idejű szerződéssel vagy szürke/fekete foglalkoztatásban dolgoznak. Az Eurostat adatai szerint hazánkban a 15-24 évesek jóval **magasabb arányban dolgoznak határozott idejű szerződéssel**, mint a 25 év felettek. A **hétvégi és/vagy éjszakai munkavégzés is** valamivel **gyakoribb** a fiatalok között Magyarországon: a 15-24 évesek körülbelül harmada-negyede dolgozik legalább időnként a szokásostól eltérő időpontokban, míg a 25 év feletteknek csak ötöde. Mindezek mögött több tényező is állhat: részben a fiatalabb generáció eltérő igényei (részmunkaidős állás preferálása tanulás vagy kisgyermeknevelés mellett), másrészt viszont ez annak a jele is lehet, hogy a fiatalok bizonytalanabb, rosszabb minőségű állásokban dolgoznak és kevésbé vannak beágyazódva a munkaerőpiacon.

A nagymintás ifjúságkutatás azt mutatja, hogy a fiatalok körében is **az alkalmazotti lét a leggyakoribb** munkavállalási forma. A dolgozó fiatalok 87 százaléka alkalmazott, 5 százaléka önálló vállalkozó, 4 százaléka alkalmi munkákat végez, és hozzávetőlegesen 1-2 százalékuk őstermelő, illetve közfoglalkoztatott. A kérdőíves kutatás adatai is rámutatnak a fiatalok körében a sérülékenyebb foglalkoztatási helyzetek gyakoriságára. A fiatalok körében gyakoribb az alkalmi munkavállalás, a részmunkaidő és más bizonytalan formák a 30 év feletti népességhez képest. Az alkalmi munkavállalás a tizenévesek körében jóval gyakoribb, mint az idősebbek körében: a 15-19 év közötti dolgozók 16 százaléka alkalmi munkákat végez. A fiatalok legnagyobb része bejelentett munkát végez, 74 százalékuk határozatlan idejű, 13 százalékuk pedig határozott idejű, bejelentett szerződéssel. Ugyanakkor 10 százalékuk **munkaviszonya bizonytalan, a szürke zónába esik**. A tizenévesek ebből a szempontból is kiszolgáltatottabb helyzetben vannak, mint az idősebbek. Az életkor előrehaladtával a foglalkoztatási jellemzők egyre jobban hasonlítanak a középkorosztályokhoz.

Ugyancsak a fiatalok munkahelyeinek sérülékenységét mutatja, hogy majd harmaduk részben vagy egészben feketén kapta a fizetését, a dolgozó tizenéveseknek majd fele, míg a 25-29 év közöttiek 24 százaléka kapta részben vagy egészben feketén a fizetését. Az otthoni munkavégzés csak a fiatalok 2 százalékát érintette 2020-ban, és ez az arány is nagymértékű emelkedést mutat a 2016-os 1 százalékhoz képest. A fiatalok többsége biztosnak ítélte meg a munkahelyét, csak 7 százalékuk vélte úgy, hogy a munkahelye bizonytalan. Tekintve, hogy a kérdőív válaszai önbevalláson alapulnak, elképzelhető, hogy a nem bejelentett munkavégzés még a fenti számoknál is nagyobb arányban van jelen a fiatalok között, hiszen lehetséges, hogy egyes válaszadók a vélt retorzióktól tartva nem vallották be a kérdezőbiztosnak, hogy feketén dolgoztak.

5. ÁBRA: MUNKASZERZŐDÉS TÍPUSA (JELENLEG VAGY UTOLSÓ MUNKÁJÁBAN), KORCSOPORT SZERINT 2020

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020 adatai alapján saját szerkesztés (N=5381)

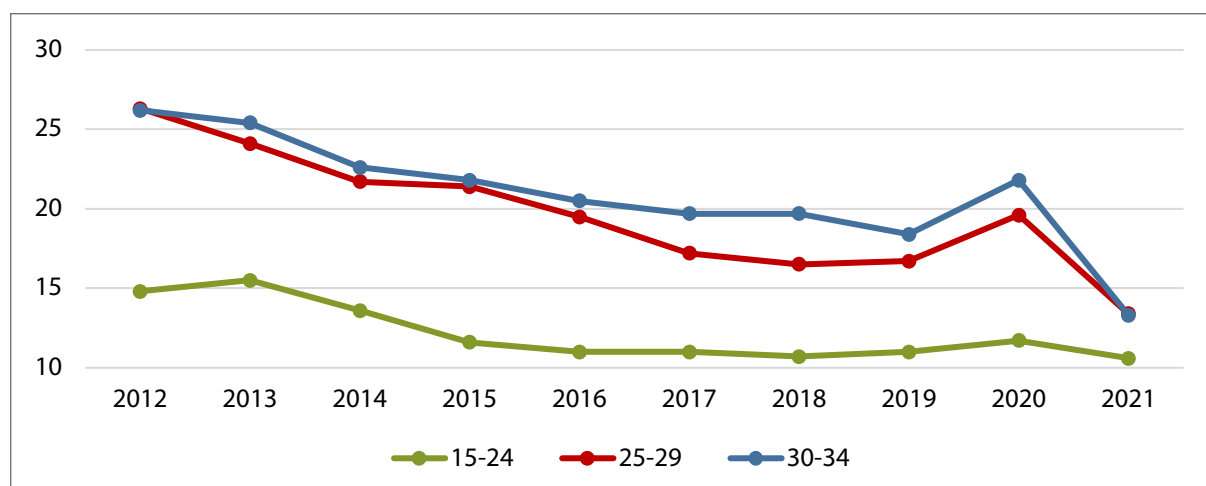
Az elveszett millenniumi generáció

A fiatalok jövője szempontjából az egyik legnagyobb kihívás azoknak a sorsa, akik a fiatal és a felnőtt kor határára érve (25-30 éves koruk környékén) a nem tanuló és nem dolgozó – NEET – helyzetbe kerülnek, a munkaerőpiacról kisodródhatnak. A NEET-ráta azt mutatja meg, hogy az adott korosztályon belül mekkora azoknak az aránya, akik se nem dolgoznak, se nem tanulnak. A NEET-mutatót azért fejlesztették ki, hogy jobban megragadható és nyomon követhető legyen a fiatalok munkaerőpiaci integrációja vagy elszakadása (O'Reilly et al., 2018), és a fiatalok társadalmi kirekesztettségének illusztrálására is használják (Serracant, 2014). A hazai szakirodalomban a fogalom magyarítására is történt kísérlet, Borbély-Pecze Tibor Bors (2013) egy ifjúsági tétlenségi arányszámként fogalmazta meg a NEET-mutatót, amely a KSH munkaerő-felvétele (MEF) által hazánkban mért ifjúsági munkanélküliek mellett tartalmazza az iskolarendszertől kiesett és munkaerőpiacon/felnőttképzésben (tanfolyamon) nem résztvevő fiatalokat is.

A NEET élethelyzetű fiatalok arányának csökkentése az uniós szakpolitikák egyik fő célja lett; az egyes tagállamok elfogadták a NEET-mutatót; ugyanakkor a nemzeti szakpolitikák által célzott korcsoport változatosságot mutat Európa szerte, és a nemzetközi szervezetek között sem egységes a NEET korcsoport definíciója. Az Eurostat adatbázisa legfeljebb 34 éves korig nyújt információt a NEET-fiatalokról (Eurostat, 2021), eközben az Eurofound a 15 és 29 év közötti korcsoportba tartozó NEET-fiatalokra utal (Eurofound, 2021). Az Európai Bizottság a megerősített Ifjúsági Garancia keretein belül a sérülékeny fiatalok korcsoportját 2020-ban kiterjesztette 15-től 29 éves korig (a korábbi 24 éves felső korhatár helyett).

A NEET mutató a 15-29 éves fiatalok körére hazánkban a 2010-es évek legelején még az EU27 átlagánál magasabb, 17-19 százalékos körüli értéket vett fel, majd csökkenni kezdett. 2015–2019 között megközelítően az EU-s átlaggal együtt mozgott, ami szintén folyamatos csökkenést mutatott. 2020-ban – feltehetően a koronavírus-válság hatására – ideiglenesen ismét megemelkedett a NEET fiatalok aránya mind Magyarországon, mind pedig az Európai Unióban, de 2021-re újra visszaesett. A 25-29 évesek között a NEET fiatalok aránya a 2010-es évek elején még jóval az EU27 átlag felett volt, majd az évtized végére alá csökkent (6. ábra).

6. ÁBRA: A NEET-RÁTA ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON KORCSOPORT SZERINT, 2012-2021 (%)

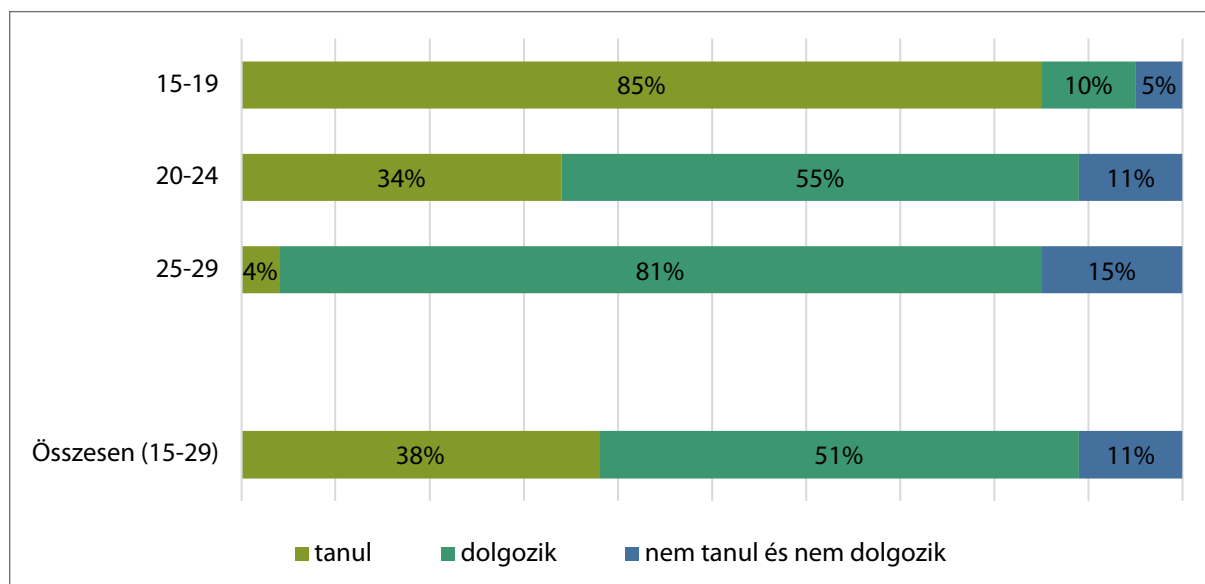
Forrás: Eurostat (edat_lfse_23) adatok alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: 2021. január 1-jétől a GYED, GYES mellett dolgozókon túl azok a – korábban inaktívnak vagy munkanélkülinek számító – személyek is foglalkoztatottnak minősülnek, akik a gyermekgondozási ellátás igénybevétele előtt dolgoztak utoljára, a távollét idején pénzbeli juttatásban részesülnek, és az ellátás igénybevételét követően visszatérhetnek korábbi munkahelyükre – vagyis a munkájuktól gyermekgondozási ellátás igénybevétele miatt tartósan távol lévők. A módszertani változás eredményeként a nők foglalkoztatási mutatói jelentős mértékben módosulnak.

A nagymintás ifjúságkutatás kérdőíves mintájába került fiatalok 10 százaléka se nem tanult, se nem dolgozott. A NEET fiatalok aránya ebben a mintában is az életkorral nő – ami többek között összefüggésben van a gyermekvállalással is –: míg a tizenéveseknek csak 5 százaléka tartozik a „nem tanul és nem dolgozik” kategóriába, addig a 20-24 közöttieknek 11 százaléka, a 25-29 közöttieknek pedig 15 százaléka (7. ábra).

7. ÁBRA: A FIATALOK FŐ AKTIVITÁSA ÉLETKOR SZERINT, 2020

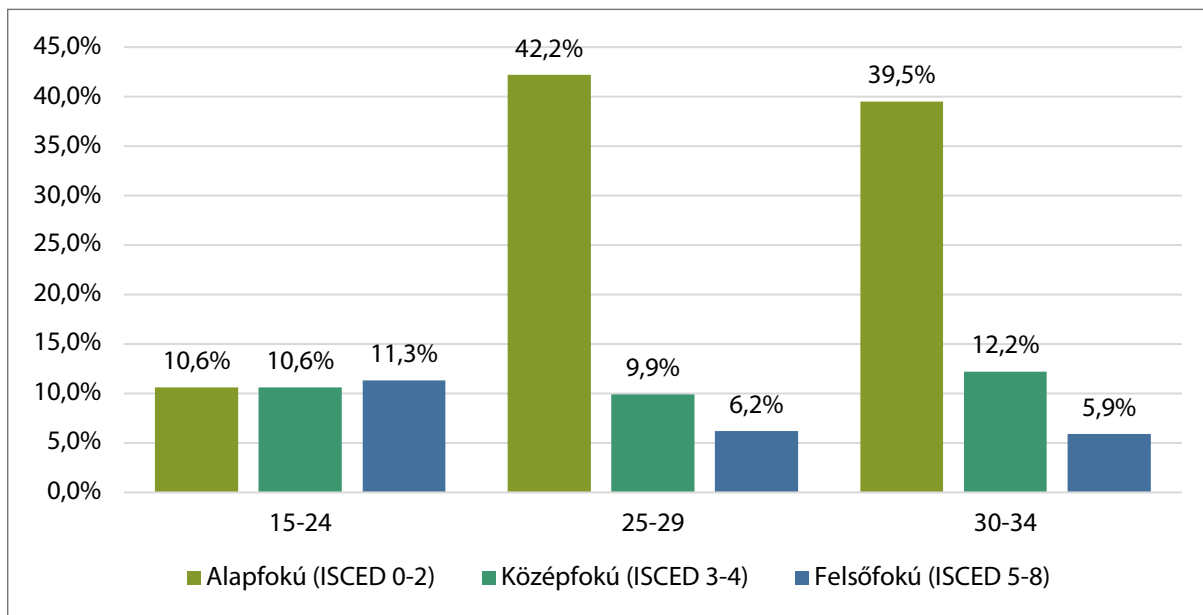
Forrás: Bördös, & Koltai (2022, p. 125) alapján (N=8000)

A fiatalok munkaerőpiaci belépésének esélyét számtalan faktor befolyásolja. Kiemelkedő szerepe van az iskolai végzettségnek, a nemnek és az urbanizáció szintjének, de emellett számtalan olyan faktor van, amely nehezíti egyes fiatalok munkaerőpiaci helyzetét, például a gyermekvállalás, a fogyatékoság vagy tartós betegség.

Az **iskolai végzettségnek** van az egyik legmeghatározóbb szerepe a NEET-ráták alakulásában (8. ábra). Az alacsonyabb iskolai végzettségűek körében jóval magasabb a NEET-ek aránya, mint a jobban képzettek között. Az ISCED 0-2 végzettségű (ez Magyarországon az alapfokú vagy az ettől alacsonyabb, valamint a szakiskolai/szakközépiskolai végzettségűeket jelenti) magyar fiatalok rosszabbul állnak, mint az EU-s átlag. Az érettséggel rendelkező középfokú (ISCED 3-4) és a felsőfokú (ISCED 5-8) végzettségűek esetében nagyjából 2015-től kezdődően az EU-s átlaghoz hasonló vagy valamivel kedvezőbb NEET-rátákat figyelhetünk meg Magyarországon. Magyarországon **a legalacsonyabban képzettek körében jóval nagyobb a munkaerőpiacról kisodródók aránya**, a különbség pedig egyre inkább növekszik. A végzettség hatása különösen drasztikus az idősebbek körében: míg a NEET fiatalok aránya az alapfokú végzettségű tizenévesek körében 10% körül alakul, addig a 25-29 évesek körében már 42% és a 30-34 körében is 40%.

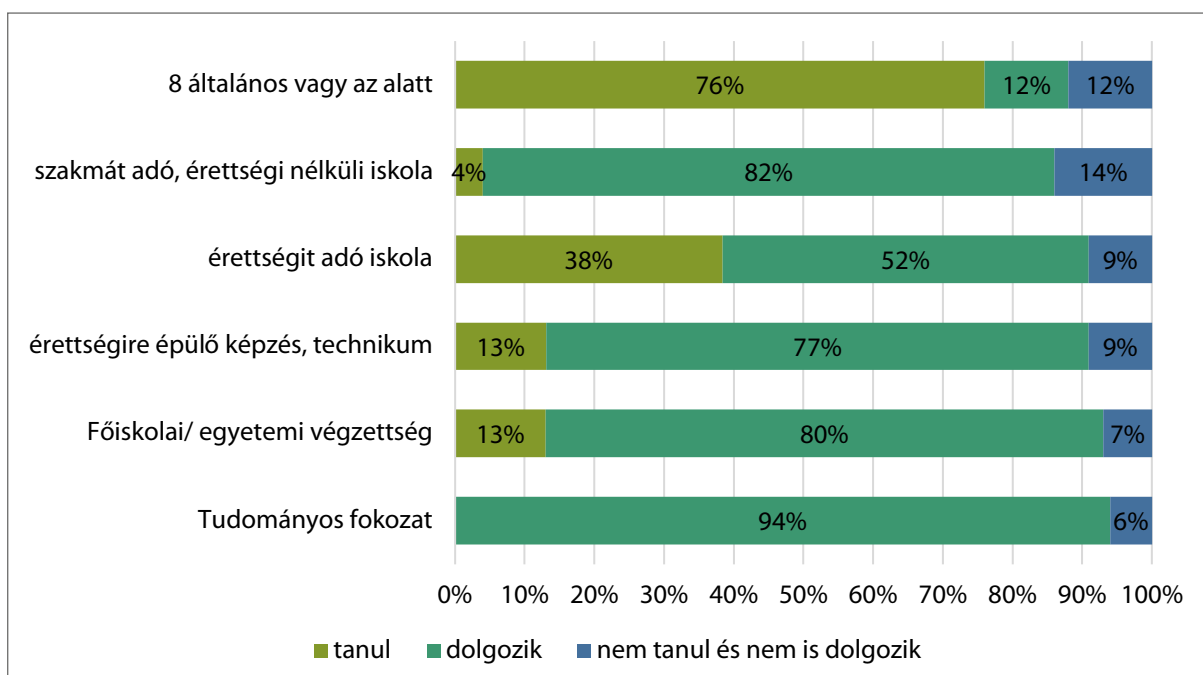
Az Eurostat adataival összhangban az alacsony iskolai végzettség és a tanulmányok korai abbahagyása a nagymintás ifjúságkutatás adataiban is összefüggést mutat a NEET státusszal. A legfeljebb 8 általános végzettséggel rendelkező fiatalok 12 százaléka, az érettségi nélkül szakmát szerzőknek pedig 14 százaléka nem tanult és nem dolgozott az adatfelvétel időpontjában, míg az érettségi megszerzésével csökkent a nem tanulók és nem dolgozók aránya, míg a diplomásoknak már csak 7 százaléka tartozik ebbe a kategóriába (9. ábra).

8. ÁBRA: MAGYARORSZÁGI NEET-RÁTÁK ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS KORCSOPORT SZERINT, 2021

Forrás: Eurostat (edat_lfse_21) adatok alapján saját szerkesztés

9. ÁBRA: A FIATALOK FŐ AKTIVITÁSA ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT (15-29 ÉVESEK), 2020

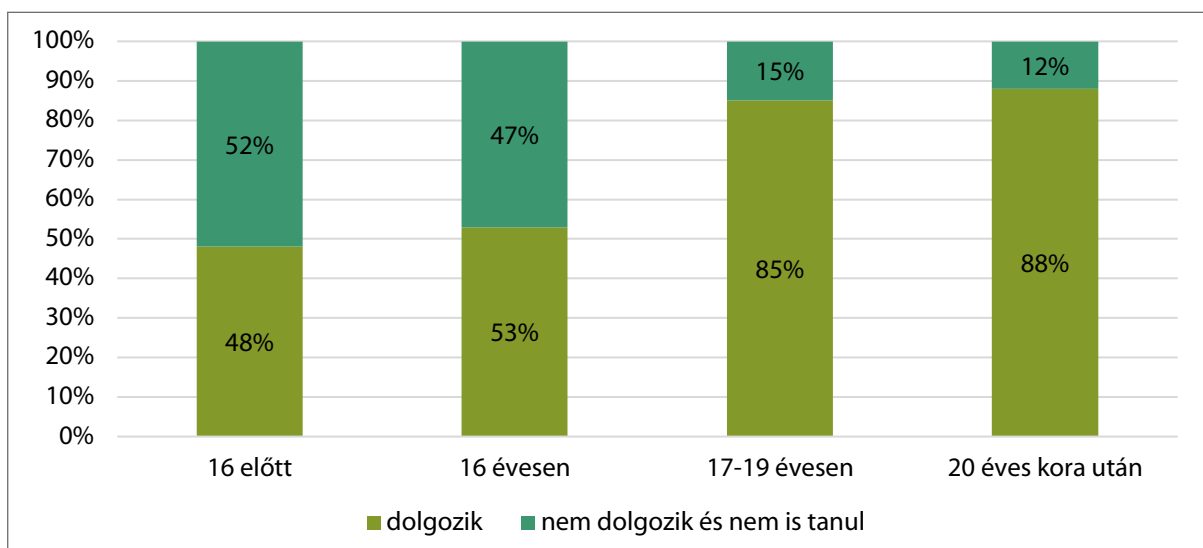

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020 adatai alapján (Bördös, & Koltai, 2022, p. 126)

Beszédes az a tény is, hogy azok a fiatalok, akik korán hagyták abba a tanulmányaikat vagy korán lemorzsolódtak az iskolából, jóval nagyobb arányban kerültek a NEET fiatalok közé. A 16 éves kor előtt tanulmányaikat befejezők több mint fele (52 százalék) vált NEET fiatalokká, a 16 évesen befejezőknek is majdnem fele (47 százalék), míg a 17-19 évesen kilépők 15 százaléka, a 20 éves koruk után tanulmányaikat befejezők 12 százaléka nem helyezkedett el az iskola befejezte után (10. ábra).

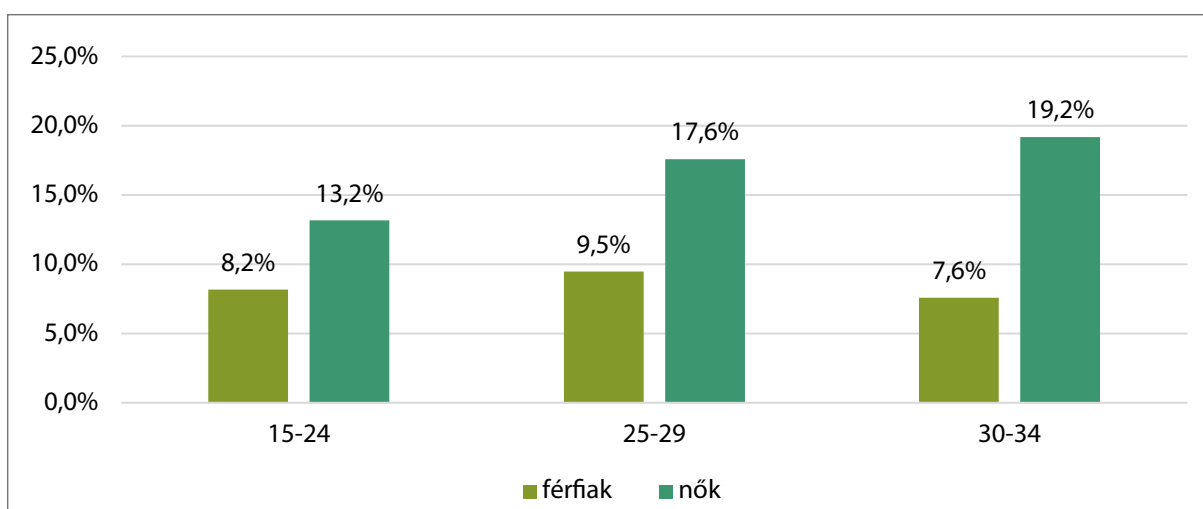
10. ÁBRA: AZ ISKOLÁT (VÉGZETTSÉGGEL VAGY VÉGZETTSÉG NÉLKÜL) BEFEJEZETT FIATALOK AKTIVITÁSA A TANULMÁNYOK BEFEJEZÉSÉNEK ÉLETKORA SZERINT

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020 adatai alapján (Bördös, & Koltai, 2022, p. 126)

A nem tanuló és nem dolgozó fiatalok arányában jelentősek a **nemi különbségek**. A 30 alatti nők között magasabb a NEET-ek aránya a hasonló korú férfiakhoz képest (11. ábra). Ez hasonló az idősebbek körében tapasztalt munkaerőpiaci jellemzőkhöz: **a férfiak foglalkoztatottsági és aktivitási mutatója jellemzően minden korosztályban magasabb, mint a nőké, bár a fiatalabb korosztály esetében különösen nagy ez a szakadék**. E mögött több ok is állhat, de a fiatal nők gyermekvállalása és (gyermek)gondozási többletfeladatai játszhatják a legnagyobb szerepet (Csillag et al., 2020; Eurofound, 2016; Karácsony, & Millán, 2017; Molnár, 2020). Ezzel párhuzamosan – a tradicionális nemi szerepfelfogásból adódóan – a férfiakra sok helyen gyakran nagyobb nyomás helyeződik a munkavállalásra. További ok lehet a munkáltatói diszkrimináció: egyes munkáltatók inkább a férfi munkavállalókat preferálják a fiatal, szülőképes korú nőkkel szemben, és ez a diszkrimináció annál inkább erősebb lehet, minél magasabb annak a kockázata és költsége a munkáltató számára, hogy a fiatal női munkavállaló hosszú évekre kiesik a munkaerőpiacról a gyermekvállalást követően.

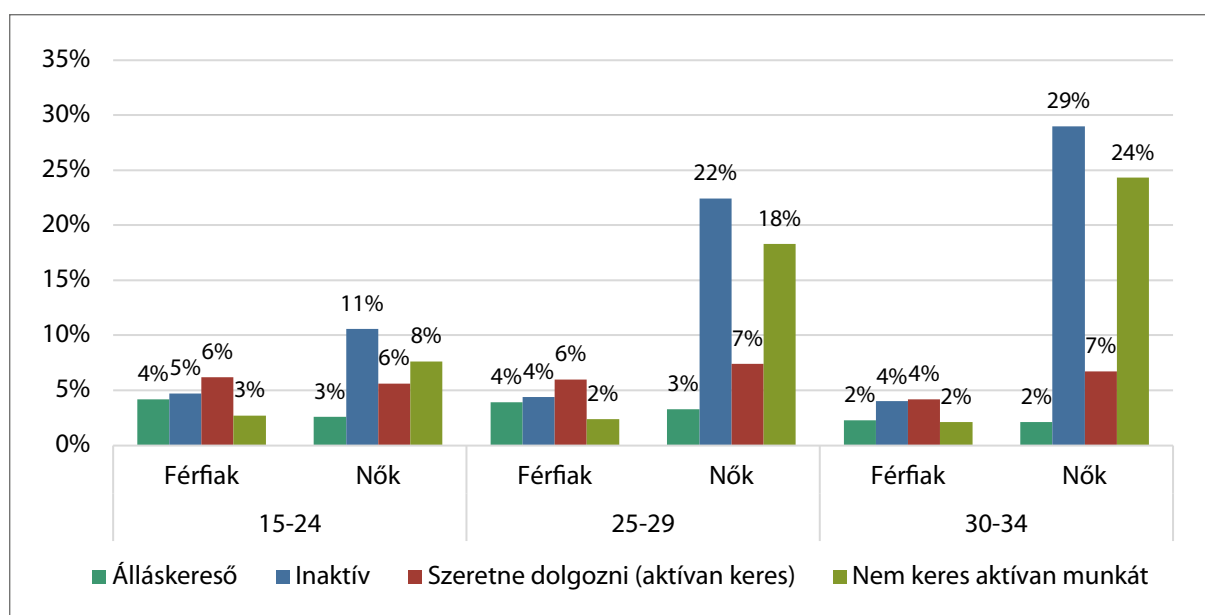
11. ÁBRA: A NEET-RÁTA NEM ÉS KORCSOPORT SZERINT, 2021

Forrás: Eurostat (edat_ifse_20) adatok alapján saját szerkesztés

A nemek közti különbségekről még teljesebb képet kaphatunk, ha a NEET-rátákat megbontjuk munkaerőpiaci státusz szerint is (12. ábra). A NEET fiatalokon belül a férfiak és nők közt nincs jelentős különbség az álláskereső arányában, de az életkor előrehaladtával egyre nagyobb azon nők aránya, akik inaktívak. A 15-24 éves férfiaknak 5 százaléka inaktív és 3 százaléka nem keres munkát, míg a hasonló korú nőknek 11 százaléka inaktív és 8 százaléka nem keres munkát. A 25-29 éves korcsoportban már jóval nagyobb a különbség a nemek között. A 25-29 éves férfiak 4 százaléka inaktív és 2 százaléka nem keres munkát, míg a nőknél 22 százalékos és 18 százalékos körül alakulnak ezek az arányok. A 30-35 éves korosztályban tovább nő a nemek közti különbség. **A nemek közötti jelentősebb eltérést a NEET-rátákban elsősorban a nők körében magasabb inaktivitás okozza**, és nem pedig az álláskereső számában jelentkező különbségek. Ez a különbség az életkor előrehaladtával növekszik, hiszen egyre több nő vállal gyermeket és emiatt távol van a munka világától.

12. ÁBRA: A NEET FIATALOK AKTIVITÁSA NEM ÉS KORCSOPORT SZERINT, 2021

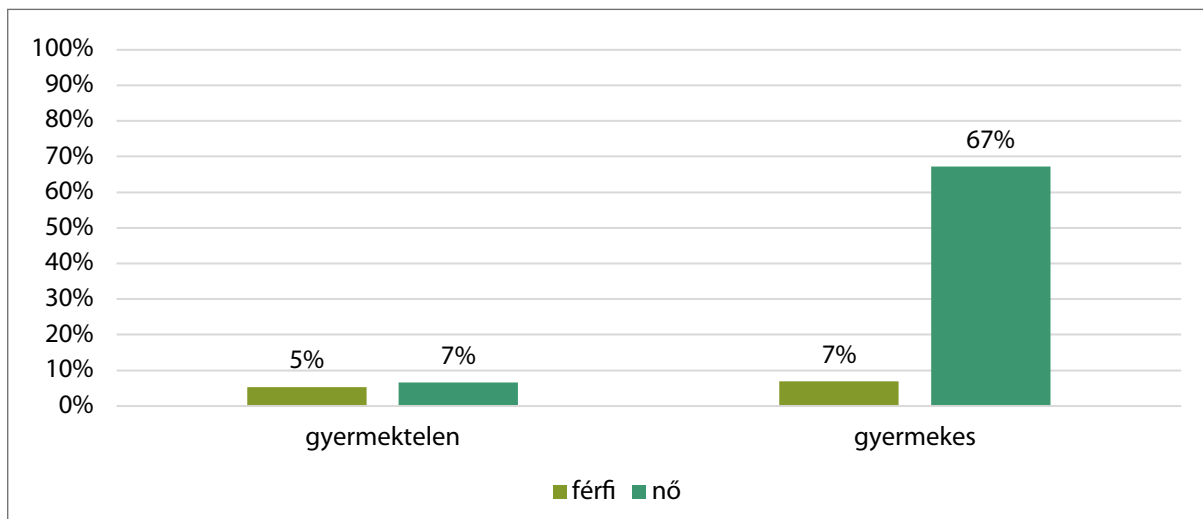

Forrás: Eurostat (edat_lfse_20) adatok alapján saját szerkesztés

A nagymintás ifjúságkutatás adatai egybecsengenek a bemutatott Eurostat adatokkal: a nők között jóval nagyobb a NEET-ek aránya, ami jelentős részben a gyermekvállalással kapcsolatos távollétből is adódik. Ahogy a 13. ábra is mutatja a nagymintás ifjúságkutatás mintáján, a gyermektelen NEET férfiak és nők aránya nagyon hasonló hazánkban, míg a gyermekesek között a nők kétharmada NEET helyzetű, a férfiak esetében ez az arány azonban szinte megegyezik a gyermektelen férfiakéval (7%).

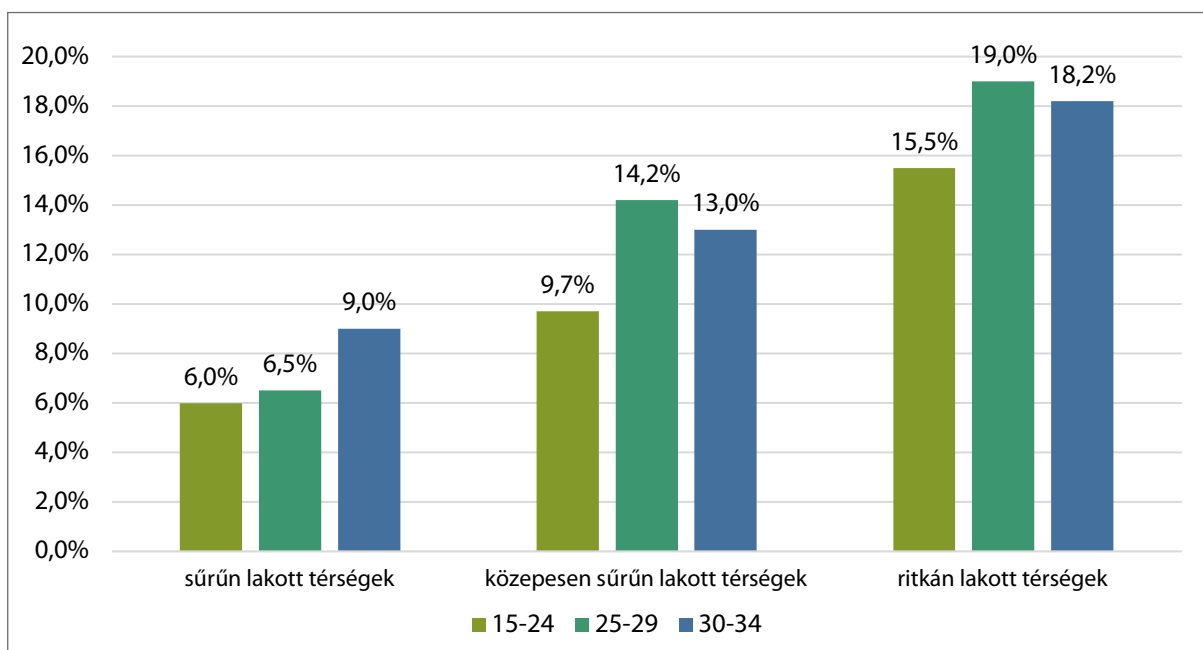
Az urbanizáció szintje is jelentős hatással van a fiatalok esélyeire és a NEET-rátákra. Nem meglepő módon a **ritkán lakott, vidékies térségekben a legmagasabb a nem tanuló, nem dolgozó fiatalok aránya**, a sűrűn lakott, városias térségekben pedig a legalacsonyabb (a térségek besorolását az Eurostat alapján végeztük el) (Lendzhova, & Milenkova, 2020; Neagu, 2020; Smoter, 2019) (14. ábra). A hazánkra vonatkozó regionális NEET-ráták diszperziója – mely az Eurostat által számított indikátor, egy adott ország régiós NEET-rátáinak variációs együtthatóját jelenti súlyozva az egyes régiók abszolút népességével –, a 15-29 évesekre nézve 2020-ban 29 százalékos, 2019-ben pedig 35 százalékos volt, mely számok magasabbak, mint a legtöbb EU tagállamban; ez azt jelzi, hogy a regionális különbségek viszonylag nagyok számítanak Magyarországon. Ez a helyzet igaz a 25-29 év közötti korcsoportra is: míg a sűrűn lakott térségekben a NEET helyzetűek aránya 6,5 százalékos ebben a korcsoportban, addig a ritkán lakott vidéki térségekben már 19 százalékos, vagyis majd háromszoros.

13. ÁBRA: A NEET-EK ARÁNYA GYERMEKVÁLLALÁS ÉS NEM SZERINT, 2020

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020-as adatai (N=2118)

14. ÁBRA: NEET-RÁTÁK AZ URBANIZÁCIÓ SZINTJE ÉS KORCSOPORT SZERINT, 2020

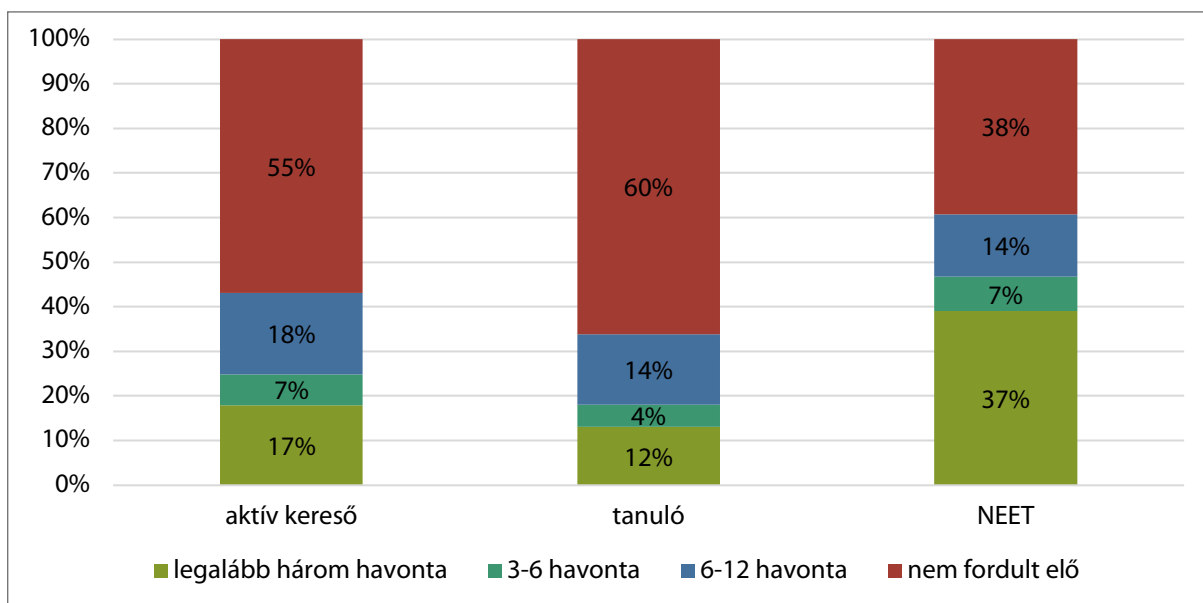
Forrás: Eurostat (edat_lfse_29) adatok alapján saját szerkesztés

A **fogyatékoság vagy tartós betegség** is sokszor oka annak, hogy egy fiatal tartósan kiszorul a munka és a tanulás világából (Csillag et al., 2020; Eurofound, 2016; Molnár, 2020), valamint a **mentális és pszichés betegségek, a szerhasználat és addikció** is gyakran vezetnek a fiatalok kiszorulásához a munkaerőpiacról (lásd például Salvà-Mut et al., 2018; Statistik Austria, 2020). Az Eurostat adatai szerint a 25-29 év közötti korosztályba tartozó fogyatékosággal élő fiataloknak csak 19 százaléka volt foglalkoztatott és 15,5 százaléka álláskereső (Koller et al., 2022).

Sok nem tanuló és nem dolgozó fiatal még szülei háztartásában él. A nagymintás ifjúságkutatás adatai alapján, a szüleikkel élők aránya a NEET fiatalok körében 42 százalék, vagyis **sokan élnek még a szüleikkel**, akár abban az esetben is, ha már gyermekük van. Továbbá a hazai NEET fiatalok 29 százaléka a szüleivel egy kasszán él.

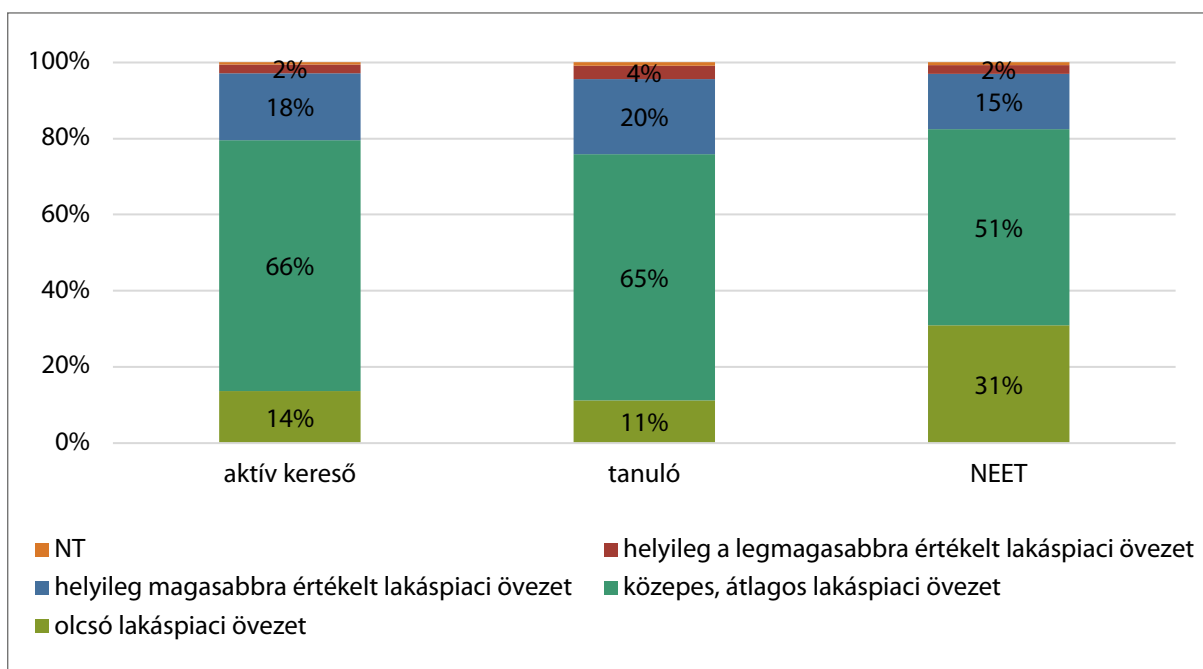
A NEET fiatalokra **sokszor magasabb szegénységi kockázat és alacsonyabb társadalmi státuszú családi környezet jellemző**. A nagymintás ifjúságkutatás számai azt mutatják, hogy a NEET fiatalok családjainak körében jóval gyakoribb, hogy elfogy a pénz a hónap végére, 37 százalékuk negyedévente legalább egyszer szembesül ezzel a helyzettel, további 7 százalékuk pedig félévente (15. ábra). A NEET fiatalok lakókörnyezete is nagyobb eséllyel tartozik az olcsóbb környékek közé, 30 százalékuk lakik olcsó, 51 százalékuk pedig közepes lakáspiaci környezetben (16. ábra).

15. ÁBRA: A HÓNAP VÉGÉRE ELFOGY A HÁZTARTÁS PÉNZE (AZ ELMÚLT 12 HÓNAPBAN), ELŐFORDULÁSI GYAKORISÁG MUNKAERŐPIACI STÁTUSZ SZERINT, 2020

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020-as adatai (N=8000)

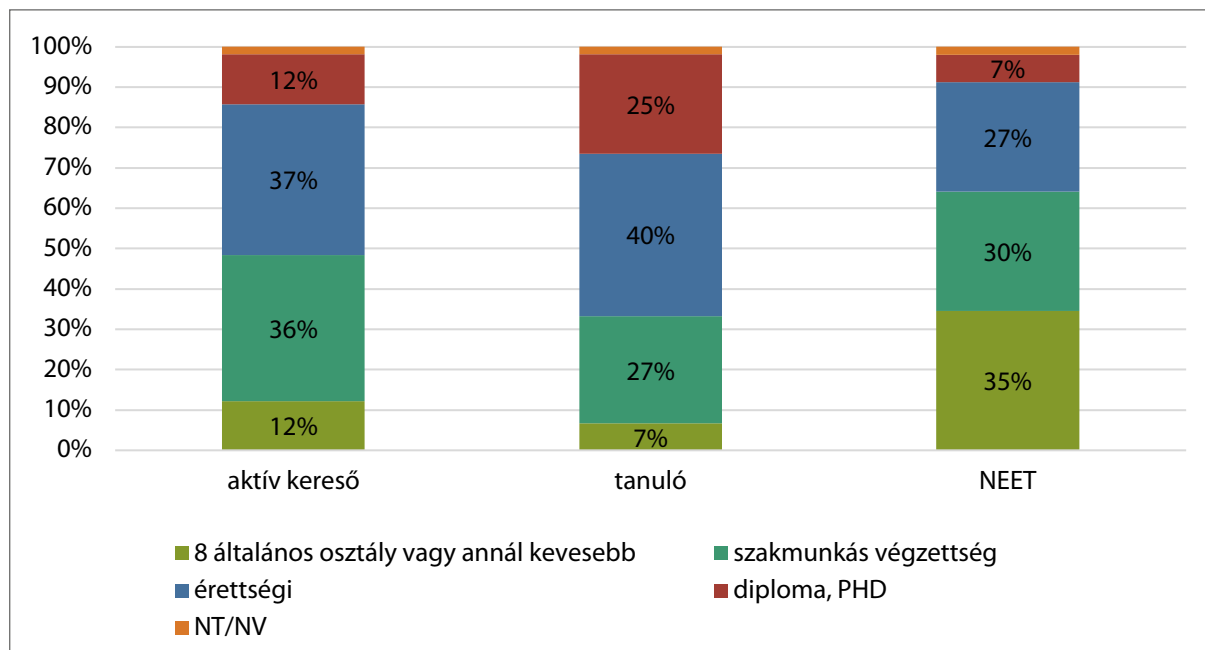
16. ÁBRA: A FIATALOK LAKÁSÁNAK HELYE A TELEPÜLÉSEN BELÜL, MUNKAERŐPIACI STÁTUSZ SZERINT, 2020

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020-as adatai (N=8000)

A szülői háttér szerepe a szülők iskolai végzettsége és a fiatalok munkaerőpiaci helyzete közötti összefüggésben is megmutatkozik. A NEET fiatalok 35%-ának esetében az anya legmagasabb iskolai végzettsége általános iskola, szemben az aktív dolgozókkal, ahol ez az arány 12% (17. ábra).

17. ÁBRA: AZ ANYA LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A FIATAL MUNKAERŐPIACI STÁTUSZA SZERINT, 2020

Forrás: A nagymintás ifjúságkutatás 2020-as adatai (N=8000)

A diszkriminációról kevés adat áll rendelkezésre, mind a teljes népesség, mind pedig kifejezetten a NEET fiatalok esetében. A munkanélküliek általában ki vannak téve a diszkrimináció veszélyének, mivel a közbeszéd általában magukra a munkanélküliekre hárítja a munkahely elvesztéséért járó felelősséget, annak ellenére, hogy az okok gyakran rendszerszintűek vagy az egyéni kívül eső tényezők határozzák meg (Schönherr, 2021). Az etnikai hovatartozáson és az etnikai kisebbséghez tartozáson alapuló diszkrimináció és megfélemlítés ugyancsak elterjedt (Dimitrov et al., 2012; Fyhn et al., 2021; KSH, 2015; KSH, 2018; Rubio, & Ibañez, 2018; Stanila et al., 2020), így az etnikai, vallási vagy szexuális kisebbségekhez tartozó fiatalok gyakran tapasztalnak diszkriminációt a munkahelyükön vagy az állásajánlatok során.

Összegzés és következtetések

A nem tanuló, nem dolgozó fiatalok aránya (NEET-ráta) az elmúlt 10 év során hasonlóan alakult Magyarországon, mint átlagosan az Európai Unióban. Míg a tizenévesek körében többen vannak a tanulók, addig a 25 felettek nagyobb arányban dolgoznak, de a 25-29 év közötti fiatalok 13-19 százaléka kiszorul a munkaerőpiacról. A 25-29 éves korosztályban a nem tanuló, nem dolgozó fiatalok sokkal nagyobb eséllyel vannak tartósan távol a munkaerőpiactól, mint a fiatalabb kortársaik. Ez részben a tartós munkanélküliség miatt, részben a gondozási feladataik miatt van. Az **alacsony iskolai végzettségűek, illetve a nők körében az EU átlagánál magasabb azon fiatalok aránya, akik kiszorultak a munkaerőpiacról.** A nemek közti jelentősebb eltérés pedig elsősorban abból adódik, hogy a fiatal nők körében jóval többen vannak a munkaerőpiacon kívül, mint a férfiak között. Emellett viszonylag jelentősek a területi különbségek is, a falusias környezetben élő fiatalok közül többen szorultak ki, mint a városban élők közül, de a család alacsony társadalmi státusza, a tartós betegség vagy fogyatékoság is jelentős szerepet játszik.

A magyarországi közpolitikákban a 25-29 év közötti NEET-fiatalok ritkán képezik a szakpolitikák explicit célcsoportját. Számos szakpolitika és program azonban potenciálisan érintheti ezt a csoportot – a foglalkoztatáspolitikát (beleértve az adó- és társadalombiztosítási járulékokra vonatkozó szabályozást és a munkáltatók egyéb felvételi ösztönzőit), a szakképzési és felsőoktatási politikák, valamint a családpolitika a legfontosabb beavatkozási területek. Az elmúlt évek egyik legfontosabb ifjúsági adópolitikai intézkedése, a 25 év alattiak adókedvezménye például nem éri el ezt a célcsoportot, de a 2023-ban bevezetett fiatal anyák adókedvezménye már 30 év alatt vehető igénybe.

Az aktív munkaerőpiaci eszközök között számos olyan van, amely sikeresen növelheti a hátrányosabb helyzetű fiatalok elhelyezkedési esélyeit, illetve segítheti őket a megfelelő munkahely megtalálásában és megtartásában vagy a kívánt bér elérésében. Hazánkban több aktív munkaerőpiaci program is elérhető a 30 év alatti fiatalok számára, az Ifjúsági Garancia kiterjesztésre került, és immár elérhető a 25-30 közöttiek számára, emellett a jövőben indítani tervezett GINOP+ munkaerőpiaci szolgáltatásai is a fiatalok e szélesebb korcsoportja számára elérhetőek lesznek – bár ezeknek sokszor előfeltétele az álláskeresőként történő regisztráció. A hazai és nemzetközi programok értékelései felhívják a figyelmet a célzás fontosságára: a képzések és a bértámogatások esetében is gyakran jelentős a lefölösés és a holtteher-veszteség mértéke, azaz sokszor az eleve jobb helyzetű (képzettebb, tapasztaltabb, talpraesettebb, motiváltabb) álláskeresőket kerülnek be a programokba, akik önállóan, a program nélkül is nagyobb esélyekkel találnának munkát. Ezzel szemben a leghátrányosabb helyzetűek, akiknek a legnagyobb szükségük lenne a segítségre, gyakran kimaradnak a programokból.

A 25-29 éves korosztályban drasztikus képként rajzolódik ki a tartósan leszakadó, kirekesztődő fiatalok csoportja. Ők jellemzően alacsony iskolai végzettségűek és kistelepüléseken élnek. Bár számtalan munkaerőpiaci eszköz célolta a vizsgált korosztályt az elmúlt években, ezek sem tudtak eredményt elérni a leginkább lemaradó fiatalok körében. Az ő támogatásukra komplex, a szociálpolitikát is bevonó eszközrendszerre van szükség.

A cikk a 'Lost Millennials – Transnational research network for the evaluation of initiatives targeting 25+ NEETS' projekt keretében készült, amely az EGT és Norvég Alapok Ifjúsági Foglalkoztatási Alapjának támogatásával valósul meg (The project is funded by Iceland, Liechtenstein and Norway through the EEA and Norway Grants Fund for Youth Employment). A konzorcium által készített, 13 országra kiterjedő tanulmány ingyenesen elérhető (Koller et al., 2022).

Irodalom:

- Adamecz-Völgyi A., Csillag M., Molnár T., & Scharle Á. (2017). Képzéssel a munkaerőhiány ellen? A munkaügyi központok által szervezett vagy finanszírozott képzések célzása és eredményessége. In: Fazekas K. & Köllő J. (szerk.), *Munkaerőpiaci tükör 2016*, 173-182. MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, Budapest.
- Bell, D., & Blanchflower, D.G. (2011). Youth unemployment in Europe and the United States. *Nordic Economic Policy Review*, Number 1/2011, 11-37.
- Blanchflower, D.G., & Oswald, A. J. (2011). International Happiness: A New View on the Measure of Performance. *Academy of Management Perspectives*, 2011 February, 6-22. <https://doi.org/10.5465/AMP.2011.59198445>
- Borbély-Pecze T. B. (2013). *Korai iskolaelhagyás és életút-támogató pályaaorientáció: támogató rendszer. „QALL- Végzettséget mindenkinek!” projekt*, 2013.
- Bördös K., & Koltai L. (2020). Sérülékeny csoportok a munkaügyi szervezet gyakorlatában. *Új Munkaügyi Szemle*, 2020/2.

- Bördös K., & Koltai L. (2022). A magyar fiatalok hatodik legégetőbb problémája: a munkaerőpiaci helyzet. In: Pillók P., & Székely L. (szerk.) *Kívánj tized! A magyarországi fiatalok nemzedéki önreflexiója és jövőképe* (pp. 115-136). Ismeretlen ismerősünk: a fiatalok – 1., Budapest. ISBN 978-615-01-7060-2.
- Bördös K., & Petróczi A. (2019). *A tartós munkanélküliek, valamint az 50 év feletti és a fiatal álláskeresők munkaerőpiaci integrációjának lehetősége*. Hétfa Kutatóintézet. 1999–2939 (print)[ISSN]
- Csillag M., Molnár T., & Scharle, Á. (2020). *Do the Public Employment Services Reach Non-Employed Youths? A preliminary assessment for Hungary*. Budapest Institute for Policy Analysis. http://www.budapestinstitute.eu/YEP_Outreach_Report_Hungary_102020.pdf Letöltés időpontja: 2022. október 13.
- De Witte, H., Vander Elst, T., & De Cuyper, N. (2015). Job Insecurity, Health and Well-Being. In: Vuori, J., Blonk, R., & Price, R. H. (szerk.), *Sustainable Working Lives* (pp. 109-128). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-017-9798-6_7
- Dimitrov, D., Grigorova, V., & Decheva, J. (2012). *Civil Society monitoring report on the implementation of the National Roma Integration Strategy and Decade Action plan in 2012 in Bulgaria*. Decade of Roma Inclusion Secretariat Foundation. [https://www.rcc.int/romaintegration2020/romadecadefold//decade%20implementation/4.%20civil%20society%20reports/Civil%20Society%20Monitoring%20Report%202012%20\(Bulgaria,%20English%20language\).pdf](https://www.rcc.int/romaintegration2020/romadecadefold//decade%20implementation/4.%20civil%20society%20reports/Civil%20Society%20Monitoring%20Report%202012%20(Bulgaria,%20English%20language).pdf) ISSN: 2064–0714, Letöltés időpontja: 2022. október 17.
- Eurofound (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Publications Office of the European Union. <http://dx.doi.org/10.2806/62307>
- Eurofound (2021). *NEETs*. <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets> Letöltés időpontja: 2022. október 17.
- Eurostat (2021). *Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates)* [database]. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfse_20 Letöltés időpontja: 2023. május 17.
- Fyhn, T., Radlick, R. L., & Sveinsdottir, V. (2021). *Norwegian youth who are outside of school and the labor market*. (Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). en analyse av unge i NEET-kategorien). (No. 2). NORCE. SSN/ ISBN 978-82-8408-155-7
- Giuliano, P., & Spilimbergo, A. (2014). RETRACTED: Growing up in a Recession. *The Review of Economic Studies*, 81 (2) (287), 787–817. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/43551580>. Accessed 8 Aug. 2023.
- Karácsony S. & Millán N. (2017). *Portraits of Labour Market Exclusion 2.0—Country Policy Paper (CPP) for Hungary*. The World Bank Group, Social Protection and Labor Global Practice, Europe & Central Asia Region. <https://doi.org/10.1596/29627>
- Karamessini, M. (2019). Mapping early job insecurity impacts of the crisis in Europe. In: Hvinden, B., Hyggen, C., Schoyen, M., & Sirovátka, T., *Youth Unemployment and Job Insecurity in Europe* (pp. 24-44). Edward Elgar Publishing.
- Koller, K., Wolter, S., Tschank, J. & Vana, I. (2022). *Transnational research report on the situation of 25+ NEETs in the EU and in beneficiary countries*. Centre for Social Innovation. Lost Millennials – Transnational Research Network for the Evaluation of Initiatives Targeting 25+ NEETS. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.34912.97281>
- KSH (2015). *Munkaerőpiaci helyzetkép, 2015*. Hungarian Central Statistical Office. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz15.pdf> Letöltve: 2023.05.23.
- KSH (2018). *Munkaerőpiaci helyzetkép, 2014–2018* (p. 26). Hungarian Central Statistical Office. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohelyz/munkerohelyz17.pdf> Letöltve: 2023.05.23.
- Lam, J., Fan, W., & Moen, P. (2014). Is Insecurity Worse for Well-being in Turbulent Times? *Mental Health in Context. Society and Mental Health*, 4(1), 55-73. <https://doi.org/10.1177/2156869313507288>
- Lendzhova, V., & Milenkova, V. (2020). *Rural NEETs in Bulgaria. Rural NEET Youth Network*. European Cooperation in Science and Technology.
- Luca, G., Mazzocchi, P., Quintano, C., & Rocca, A. (2020). Going behind the high rates of NEETs in Italy and Spain: The role of early school leavers. *Social Indicators Research*, 151(1), 345-363. <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02370-3>
- Molnár Gy. (2020). Youth in public employment, with particular emphasis on early secondary school leavers. In: Fazekas K., Csillag M., Hermann Z., & Scharle, Á. (Eds.), *The Hungarian Labour Market 2019*, Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies.

- Neagu, G. (2020). COST CA18213 *Rural NEETs in Romania: 2009/2019 Overview*. <https://rnyobservatory.eu/web/National-Reports/NR-ROMANIA-09-19.pdf> Letöltve: 2022.05.24.
- O'Reilly, J., Leschke, J., Ortlieb, R., Seeleib-Kaiser, M., & Villa, P. (szerk.) (2018). *Youth Labor in Transition: Inequalities, Mobility, and Policies in Europe*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190864798.001.0001>
- Reeskens, T., & Vandecasteele, L. (2017). Hard times and European youth. The effect of economic insecurity on human values, social attitudes and well-being. *International Journal of Psychology*, 52(1), 19–27. <https://doi.org/10.1002/ijop.12387>
- Rubio, C., & Ibañez, Z. (2018). *PROMISE: Promoting Youth Involvement and Social Engagement: Opportunities and challenges for conflicted young people across Europe*. <https://doi.org/10.3030/693221>
- Schönherr, D. (2021). *Zur Situation von Arbeitslosen in Österreich 2021*. SORA. <https://www.momentum-institut.at/system/files/2021-09/sora-21086-momentum-arbeitslosen-monitor.pdf> Letöltve: 2023.05.23.
- Serracant, P. (2014). A Brute Indicator for a NEET Case: Genesis and Evolution of a Problematic Concept and Results from an Alternative Indicator. *Social Indicators Research*, vol. 117(2), 401–419. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/24720832>. Accessed 8 Aug. 2023.
- Smoter, M. (2019). *Not studying or working. A challenge for public policy*. IBS Policy Papers. Insitute of Structural Research.
- Stanila, L., Vasilescu, M. D., & Militaru, E. (2020). Investigating Labor Market Discrimination. *Sustainability*, 12(12). <https://doi.org/10.3390/su12124983>
- Társadalomkutató Kft. (2020). *Magyar Fiatalok 2020: Kérdések és Válaszok – Fiatalokról*. ISBN 978-615-6198-06-8